

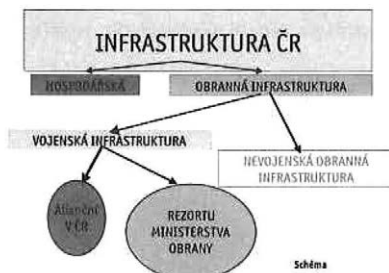
Plukovník Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan English,
Ing. Antonín Krásný, CSc.

Operační příprava státního území, minulost, současný stav a perspektiva vývoje

Smyslem tohoto článku je navázat na úvodní část k zatím málo diskutované problematice teorie operační přípravy státního území zveřejněné ve Vojenských rozhledech číslo 4/2002. Hlavní myšlenky uvedené v tomto článku volně navazují na základní terminologické pojmy uvedené v předchozím titulu a rozšiřují tuto oblast zejména o fakta a zkušenosti z praktického vývoje operační přípravy státního území na teritoriu České republiky v nedávné minulosti až po současnost. Zároveň ukazují i některé zkušenosti a poznatky z této oblasti na území USA a vybraných evropských zemí.

ÚVOD

Operační příprava státního území (OPSÚ) je součástí systému obrany státu. Zasahuje do působnosti ústředních orgánů, správních orgánů a orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu. Místo, úloha a význam OPSÚ se v souvislosti se společenskými změnami mění jen nepodstatně. Odpovědnost za její koordinaci spočívá na rezortu Ministerstva obrany (MO) a za její realizaci na vládě. Opatření OPSÚ tvoří důležitou složku obranyschopnosti České republiky. Z hlediska obsahu se v podstatě jedná především o **dlouhodobá opatření v oblasti rozvoje infrastruktury státu** (viz schéma), jejichž cílem je vytvořit na území státu nezbytné podmínky pro splnění úkolů ozbrojených sil a zabezpečení potřeb obyvatelstva.

Všechny činnosti spojené s OPSÚ je nutno koncipovat jako cíleně orientovanou přípravu státního území k zabezpečení nezbytných podmínek pro plnění úkolů ozbrojených sil ČR, ostatních součástí obranného (bezpečnostního) systému státu, spojeneckých ozbrojených sil a k zabezpečení ochrany obyvatelstva na teritoriu státu v oblasti obranné infrastruktury. Právně je problematika OPSÚ zakotvena v zákoně č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev

a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen **kompetenční zákon**), a v zákoně č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění zákona č. 320/2002 Sb. (dále jen zákon č. 222/1999 Sb.). Z hlediska dalších dokumentů OPSÚ vychází rovněž z Bezpečnostní strategie České republiky z roku 2001, kde je definován jeden z životních zájmů České republiky: „Zajistit obranu svého území v souladu s článkem 51 Charty OSN, a to jak prostřednictvím národních sil, tak ve spolupráci se spojenci v rámci NATO.“

V rámci své obranné politiky počítá Česká republika s rozvojem ozbrojených sil s cílem zachovávat v maximální možné míře vnitřní rovnováhu jednotlivých složek a jejich potřebnou specializaci. V hospodářské politice pak také sleduje, aby rychlost, kvalita a zaměření výstavby infrastruktury státu braly na zřetel možné přímé a nepřímé účinky jejího narušení na vnitřní a vnější bezpečnost státu.

Dalším dokumentem, zabývajícím se OPSÚ, je Vojenská strategie České republiky, schválená usnesením vlády č. 438 ze dne 29. dubna 2002, která stanovuje, že k zabezpečení činnosti vojsk bude udržován v potřebném rozsahu **systém obranné infrastruktury**.

V dokumentu **Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky** se pak předpokládá provedení změn v plánování obrany tak, aby za prvotní bylo považováno plánování výstavby sil a prostředků AČR a vyjádření potřeb OPSÚ jako základu pro další plánování zdrojů, **rozvoje infrastruktury**, logistické a zdravotnické podpory, komunikačních a informačních systémů a další.

Vývoj operační přípravy státního území do roku 1989

Do roku 1989 byla oblast OPSÚ **centrálně direktivně řízena** v souladu s vojensko-politickými záměry orgánů Varšavské smlouvy. Systém řízení národního hospodářství (NH) a výstavby ozbrojených sil (OS) byl plně v souladu s těmito záměry. Umožňoval nejen realizovat ve vybraných lokalitách výstavbu zařízení předurčených pro OS, ale i ovlivňovat výstavbu státní infrastruktury tak, aby odpovídala potřebám případného vedení bojové činnosti na území státu. Opatření byla prováděna buď skrytě jako jednoúčelová zařízení nebo jako součást civilní infrastruktury, případně s plánovaným jiným (skrytým) využitím v období branné pohotovosti státu. Součástí „Základních směrů ekonomického zabezpečení obrany a bezpečnosti“ (dokument schvalovaný usnesením předsednictva vlády) byla i oblast hospodářských mobilizačních příprav a příprav civilní obrany. Tato oblast se z hlediska zdrojů použitých k financování členila na kapitoly Investiční výdaje, Neinvestiční výdaje a Výdaje na tvorbu státních mobilizačních rezerv. Rozhodující položkou v kapitole Investiční výdaje byla OPSÚ. Uvedeným dokumentem bylo ministru národní obrany uloženo rozpracovávat potřeby OS formou koncepce. Na období pěti let byla zpracovávána Koncepce OPSÚ a na základě vyhodnocování byla upřesňována v ročních Plánech OPSÚ. Uvedené dokumenty schvalovala Rada obrany státu (ROS). Výše popsaná činnost se opírala o zákon č. 40/1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, rozpracovaném v „Jednotné koncepci obrany Československé socialistické republiky“ a v „Zásadách řízení obrany Československé socialistické republiky“.

Hlavní opatření OPSÚ byla v tomto období zaměřena na následující oblasti: válečná pracoviště, spojení, železnice, silnice, vnitřní vodní cesty, vzdušné cesty, budování letišť, přípravu postavení pro síly a prostředky protivzdušné obrany (PVO), produktovody, týl (skladové hospodářství a zdravotnická zařízení), geodetické a topografické zabezpečení.

Na tato hlavní opatření, která byla realizována věcně příslušnými ministerstvy, organicky navazovala vnitrozřetní opatření Ministerstva národní obrany. Realizována byla formou zvláštních prací (ZP), které zabezpečovaly v tehdejší Československé lidové armádě realizaci plánovaných ženiných opatření OPSÚ. Zahrnovaly zejména opatření přispívající k zodolňování prostorů operační činnosti vojsk a ochrany živé síly před účinky zbraňových systémů, přípravě zatarasování na směrech výhodných pro útok protivníka, zabezpečení pohybu vojsk na teritoriu státu a k zabezpečení zdrojů pitné vody pro potřeby OS.

Základní finanční prostředky pro realizaci opatření OPSÚ byly vyčleňovány ve zvláštní části státního plánu rozvoje NH s předurčením pro OPSÚ. Na základě závěrů z jednání ROS byla celková částka cestou náměstka ministra národní obrany oznamována jednotlivým rezortům na realizaci konkrétních úkolů stanovených v Koncepci OPSÚ a upřesňovaných Plánem OPSÚ na příslušné období.

Vývoj operační přípravy státního území v letech 1990-99

V souvislosti se společenskými změnami v našem státě po roce 1989 se prvním základním právním dokumentem pro oblast OPSÚ, kterou však definuje jako opatření hospodářské mobilizace a výstavbu mobilizační infrastruktury, stalo nařízení vlády České a Slovenské federativní republiky č. 284/1992 Sb., o opatřeních hospodářské mobilizace, a na ně navazující usnesení vlády ze dne 10. února 1993 č. 55 o opatřeních k zabezpečení realizace nařízení vlády České a Slovenské federativní republiky č. 284/1992 Sb., o opatřeních hospodářské mobilizace, v podmínkách České republiky. Vydáváním souborů dokumentů „Základní dokumenty hospodářské mobilizace“ v gesci Ministerstva hospodářství byla celá oblast rozvíjena a reagovala na ostatní nové právní předpisy ovlivňující hospodářskou mobilizaci (HM). Žádný z uvedených dokumentů nebyl v rozporu s platnými ustanoveními § 16 odst. 2 písm. b) a d) kompetenčního zákona, která ukládají MO připravovat koncepci OPSÚ a koordinovat činnost ústředních orgánů, správních orgánů a orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu při přípravě k obraně. Závazně definuje pojem OPSÚ až zákon č. 222/1999 Sb. v § 2 odst. 6 jako souhrn opatření vojenského, ekonomického a obranného charakteru, která se plánují a uskutečňují v míru, za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu s cílem vytvořit na území státu nezbytné podmínky pro splnění úkolů OS a zabezpečení potřeb obyvatelstva.

V praxi nově vzniklé AČR byly usnesením vlády ze dne 10. února 1993 č. 55 zrušeny rozpočtové plány OPSÚ plánované na léta 1991-95 vycházející z poslední schválené koncepce. Část plánovaných opatření byla vzhledem k rozestavěnosti objektů realizována, většina byla zrušena. S rozvojem poznatků teorie krizového plánování a tvorby krizových plánů subjekty HM byla dílčí opatření OPSÚ nadále realizována zejména v rezortech dopravy a spojů, zdravotnictví a hospodářství, později i Ministerstvem průmyslu a obchodu, respektive Správou státních hmotných rezerv a částečně i Ministerstvem životního prostředí, po přechodu působností také Ministerstvem zemědělství. Veškerá činnost však probíhala bez přímé účasti a systematické koordinace MO.

Řada činností spojených s **obranou infrastrukturou** měla, především z ekonomických důvodů, charakter rušení zásob, likvidace udržovacích a obnovovacích civilních struktur, omezování rozsahu předběžných opatření apod. Významně byl narušen proces plánovité přípravy budování letištních úseků dálnic (LÚD) a letištních úseků silnic (LÚS). Na redukované určené železniční síti (UŽS) a určené silniční síti (USS) nebyly prováděny úpravy ke zvyšování jejich výkonnosti. Spojovací soustava postupně přešla plně pod kontrolu civilních subjektů a její schopnost k plnění úkolů ve prospěch OS z hlediska odolnosti v krizových situacích nebyla průběžně vyhodnocována.

Z hlediska **vojenské infrastruktury** je uvedené období charakterizováno snahou o její redukci, provázenou řadou neefektivních a vysoce neekonomických kroků. V oblasti ZP byl realizován přechod jejich výkonu od jednotlivých svazků a útvarů AČR na vojenská doplňovací velitelství (později na velitelství sil územní obrany) a okresní vojenské správy v podřízenosti sil územní obrany (SÚZO). Postupně v důsledku nedostatku finančních prostředků byla zrušena pravidelná údržba objektů ZP. Těžiště činnosti bylo zaměřeno na vytvoření operačních skládek opevňovacího a zatarasovacího materiálu, udržení funkčnosti systému výstavby, kontroly a údržby **stálých zařízení pro ničení (SZN)** na pozemních komunikacích, evidenční podchycení objektů a materiálu, výběr objektů perspektivně využitelných. Zvláštní úsilí bylo věnováno

majetkoprávnímu vypořádání objektů ZP, které se však pro rozdílné právní názory na uvedenou problematiku, nedostatek finančních prostředků na jeho realizaci a prioritu při vypořádávání objektů opouštěných AČR nepodařilo dosud zcela vyřešit. Důležitým krokem k naplnění činností spojených s OPSÚ bylo v roce 1997 zahájení **systematického vyhodnocování území států** z hlediska potřeb OS. Výsledky této práce, která byla po dvou letech přerušena se mohly stát, v případě jejího dokončení, východiskem pro formulování potřeb OPSÚ.

Již před přijetím České republiky do NATO byly v rámci Partnerství pro mír (*PfP - Partnership for Peace*) zahájeny, v souvislosti s přihlášením se k **principu podpory hostitelským státům** (*HNS - Host Nation Support*), **činnosti související s výstavbou společné infrastruktury formou Programu bezpečnostních (obraných) investic NATO** (*NSIP - NATO Security Investment Program*). Tento program vychází z operačních potřeb příslušného velitele teritoria a je nedílnou součástí OPSÚ. Podrobnosti jsou v článku již dříve ve VR 4/2002.

V té době byly do rozvoje infrastruktury pravidelně vynakládány finanční prostředky, avšak nikoliv z hlediska potřeb zabezpečujících operační záměry, ale z **hlediska zabezpečení funkčnosti stávajících objektů**. Pro ZP, jako jednu ze součástí OPSÚ, se podařilo vyčlenit potřebné finanční prostředky na přesuny železobetonových jehlanů z restituovaných prostorů do vojenských cvičkových prostorů. Na údržbu objektů ZP, včetně vojenských brodů poškozených při povodních v roce 1997, však finanční prostředky uvolněny nebyly.

Současný stav – po vstupu České republiky do NATO

Úkoly, vyplývající z obsahu OPSÚ, nejsou jako celek, ve smyslu **zákona č. 222/2002 Sb.** plněny, protože **chybí celková koncepce OPSÚ**. Úsilí jednotlivých rezortů, věcně odpovědných za dílčí oblasti, není pro tyto účely dostatečně koordinováno rezortem MO.

Přestože **koncepce výstavby a rozvoje chráněných míst velení a řízení** není zpracována, jsou tato místa nadále považována za důležitý článek v systému velení a řízení státu a jeho OS při řešení vojenských i nevojenských ohrožení. V závislosti na přidělených finančních prostředcích jsou zmiňované objekty v gesci MO udržovány v provozuschopném stavu, avšak bez možnosti zásadní modernizace značně zastaralých technologií a v jednotlivých případech jsou nekonceptně vyřazovány nejen z údržby, ale i z práva užívání státními orgány nebo orgány samosprávy. Do procesu údržby a modernizace jsou smluvně zapojeny ostatní příslušné rezorty a organizace potřebné k zajištění provozuschopnosti používaných technologických zařízení a nutných služeb. Požadavky (normy) na zřízení, vybavení a udržování krizových pracovišť ostatními ministerstvy, orgány krajů, obcí, případně rozhodujícími výrobními firmami nejsou stanoveny.

Problematika **dopravních sítí** je správně orientována na udržování základních podmínek pro zabezpečení potřeb OS v silniční, železniční a letecké dopravě. Přesto i v této oblasti je řada dílčích problémů, spojených například se zabezpečením materiálu a podmínek pro výstavbu náhradních přemostění a se zřizováním LÚD a LÚS.

V oblasti produktovodů a velkoskladů ropných produktů je i nadále, jako důsledek předcházející koncepce, podstatná část skladových kapacit zodolněna. Stejně tak jsou zodolněny důležité čerpací stanice na produktovodech. V současné době se provádí modernizace výdejních zařízení ve skladech, odběrných šachtách na produktovodech, v jejímž důsledku dochází k podstatnému zvýšení výdejní kapacity.

Vliv rezortu MO na rozvoj **telekomunikačních sítí** a jejich využitelnost pro OS je nízký. Celá oblast se rozvíjí především na komerčním základě bez zohledňování potřeb OS, které však nejsou vždy dostatečně přesně definovány.

Postupný útlum nemocničních kapacit a omezování schopností stávajících zařízení při přechodu na plnění úkolů v době ozbrojeného konfliktu má negativní dopady na **zdravotnické zabezpečení OS**.

Zabezpečení pitnou vodou se na základě „Koncepte zabezpečení OS a sborů pitnou vodou za krizových situací“, schválené Bezpečnostní radou státu v září 2001 dostává do realizační fáze. Je připravován výběr zdrojů pitné vody pro OS a následně jsou na ně uzavírány smlouvy o mobilizačních dodávkách. Tento proces však může být narušen tím, že vlastníci vodních zdrojů nejsou ze zákona povinni předmětné smlouvy uzavírat. V obdobné situaci je stav s uzavíráním smluv o mobilizačních dodávkách i s řadou dalších subjektů HM, u kterých nedošlo, ve smyslu zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen zákon č. 241/2000 Sb.), k obnovení původních smluv (buď z hlediska opožděného uplatnění požadavků rezortu MO nebo z ekonomických důvodů subjektů NH).

Probíhají činnosti spojené s realizací Programu bezpečnostních investic NATO (NSIP), které jsou zaměřeny na rozvoj **vojenské infrastruktury** z hlediska komplexního zabezpečení provozu vybraných vojenských leteckých základů, posílení systému PVO a zprovoznění spojovacích sítí NATO ve vybraných vojenských objektech. Dále je vyhodnoceno území České republiky z hlediska možnosti přijetí sil podpory. Průběžně pokračují úvahy o dalších projektech zaměřených na rozvoj infrastruktury NATO na území České republiky.

Rozvoj opatření OPSÚ, prováděný přímo v AČR formou ZP, i v tomto období probíhá pouze v omezeném rozsahu. Pokračuje realizace souboru opatření spojených s výstavbou SZN. Až v roce 2001 se podařilo zapojením záchranných výcvikových základů formou výcviku zahájit běžnou údržbu objektů teritoriální radiální sítě a likvidaci nevyužitelných objektů polní obrany. Počínaje rokem 2002 je v souladu s nařízením náčelníka Generálního štábu Armády České republiky (NGŠ AČR) zahajován systém pravidelné údržby objektů ZP, včetně rekonstrukce vojenských brodů. Ani prohlášení NGŠ AČR o přebytku a neupotřebitelnosti objektů čs. opevnění z let 1935 – 1938 neřeší problematiku jejich převodu mimo rezort MO.

Do roku 2001 nebyl vydán žádný závazný dokument mimorezortního ani vnitrozrezortního charakteru pro plánování, řízení a provádění OPSÚ. Věcně nejbližší k problematice OPSÚ má materiál „**Zásady plánování, financování a řízení výstavby a údržby obranné infrastruktury v ČR**“, schválený usnesením Bezpečnostní rady státu číslo 236, ze dne 22. 11. 2001, který **vyмеzuje základní pojmy, členění obranné infrastruktury a odpovědnost za její výstavbu a údržbu**. Jeho další zamýšlené rozpracování formou „**Metodiky plánování, financování a řízení výstavby a údržby obranné infrastruktury ČR**“ bylo zrušeno a odborná komise pro infrastrukturu Výboru pro obranné plánování, jako nositel tohoto úkolu, byla rozpuštěna. Dalším dokumentem, který přímo předpokládá zpracování plánu OPSÚ, je „**Koncepte zabezpečení OS a sborů pitnou vodou za krizových situací**“, schválený Bezpečnostní radou státu v září 2001.

V základních plánovacích dokumentech rezortu MO byla do roku 2002 plánována pouze oblast ZP, která **tvoří jednu ze součástí OPSÚ**. Teprve dnem 1. 10. 2001, po vytvoření oddělení OPSÚ na OPP SPP GŠ, byly zahájeny systematické práce v oblasti OPSÚ. Počínaje rokem 2002

byla oblast OPSÚ zahrnuta jak do **Plánu součinnostních úkolů MO a GŠ**, tak do **Směrnice NGŠ AČR pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 2002**. V uvedených dokumentech byly rozpracovány úkoly pro jednotlivé oblasti OPSÚ takto:

1. Zpracování Koncepce OPSÚ.
2. Opatření AČR k rozvoji obranné infrastruktury.
3. Zabezpečení úkolů v oblasti společné infrastruktury.
4. Zvláštní práce.

Z těchto úkolů lze vyvodit členění úkolů, vyplývajících z opatření OPSÚ, na dvě základní oblasti:

- ❑ Opatření přijímaná civilními subjekty **ve prospěch vojenské obrany státu**, tzv. opatření nevojenské obrany.
- ❑ Opatření **vojenské obrany**, která se dále člení na společná-alianční a státní.

V uvedených plánovacích dokumentech se předpokládalo zpracování Koncepce OPSÚ a následně Plánu OPSÚ na léta 2005-09, který by měl být jedním z důležitých dokumentů střednědobého charakteru, zahrnujících opatření OPSÚ k zajišťování obrany státu.

Odpovědnost ostatních příslušných rezortů a subjektů HM za rozvoj OPSÚ je vymezena jejich působností a ustanoveními zákonů č. 222/1999 Sb. a č. 241/2000 Sb., a bude se opírat o zásady, normy a úkoly stanovené Konceptí OPSÚ.

Samostatné finanční zabezpečení jednotlivých opatření OPSÚ uvnitř rezortu MO není plánováno a realizace dílčích opatření je roztržena do jednotlivých programů, majících vztah k výstavbě a údržbě vojenské infrastruktury. V civilní sféře jsou opatření OPSÚ financována ve smyslu zákona č. 241/2000 Sb., jako součást hospodářské mobilizace.

Zkušenosti z realizace opatření operační přípravy státního území v zahraničí

Opatření OPSÚ, jež jsou v NATO obvykle označována jako **rozvoj vojenské infrastruktury**, jsou systematicky organizována již od padesátých let na základě schvalovaných komplexních plánů rozvoje. V devadesátých letech nedocházelo k rušení objektů OPSÚ, ale začínala převládat tendence odklonu od výstavby nových objektů a zařízení směrem k modernizaci a kvalitativnímu zlepšování stávajících. Opatření OPSÚ v jednotlivých oblastech dosáhla vysoké úrovně především díky sklonu opatření státních a opatření NATO. Zvláštní důraz je kladen na vytvoření optimálních podmínek pro zaujetí operační sestavy, provedení mobilizace, přísun operačních záloh a přepravu strategických sil ze zahraničí (myšleno z území jiných členských států na území daného členského státu). OPSÚ je součástí aliančních doktrín a národních předpisů. Právním vyjádřením realizace těchto opatření na území členského státu NATO je například jejich kodifikace v člácích pojednávajících o ženijních opatřeních operační přípravy státního území v předpise BW Spolkové republiky Německo.

V podmínkách rozvoje soudobého vojenského umění polského armády jsou činnosti z oblasti **obránné infrastruktury** označovány v odborné literatuře názvem **operační příprava území státu** (*OPOK - operacyjnie przygotowanie obszaru kraju*). Podle polských vojenských odborníků je cílem OPOK zajistit výstavbu a přípravu přesně stanovených prvků infrastruktury k plnění úkolů vyplývajících z potřeb obrany státu, včetně ozbrojených sil. S tím je v souladu

i názor na tvorbu moderního **systému obrany státu**, který vyžaduje konzistentní systém financování příprav k obraně a legislativní vymezení kompetencí, včetně určení postavení národního zbrojního průmyslu. Z hlediska zainteresovanosti jednotlivých orgánů státní správy jednoznačně vyplývá požadavek na spoluúčast podnikatelských subjektů na obranné činnosti. Opatření ženíjní přípravy a budování stálých objektů obrany je nutné podle některých názorů provádět v době míru, za stavu ohrožení státu a za válečného stavu. Proto se jeví nutným, jako výchozí předpoklad pro plánování výstavby infrastruktury (případně její modernizace) na území státu, vycházet z koncepce použití OS v době ohrožení státu a ve válečném stavu. Tento argument vystupuje do popředí zejména z **hlediska nutnosti přizpůsobení obranné infrastruktury Polska současným požadavkům NATO**.

Ruští vojenští specialisté považují nadále vojenskou infrastrukturu za velmi významnou pro přípravu na vedení bojové činnosti a poukazují na to, že je v současné době třeba urychleně přehodnotit přístup k rozvoji vojenské infrastruktury Ruska, protože neodpovídá požadavkům obrany a bezpečnosti státu. Z tohoto hlediska se snaží stanovit obecné požadavky na vybavení prostorů a pásem odpovědnosti vojsk, vypracování nových mechanismů plánování a budování vojenské infrastruktury a systémů efektivní kontroly stavu a využívání jejich objektů. Nedostatkem je, že v současné době fakticky neexistuje koordinovaný systém rozvoje vojenské infrastruktury. Tento problém je doposud chybně považován za úzce rezortní záležitost, ale začínají se prosazovat názory na zabezpečení jednotného přístupu státních a vojenských orgánů k řešení problémů souvisejících s obrannou infrastrukturou.

V souvislosti s nejnovějšími názory na možný způsob vedení války vystupuje do popředí ochrana informační infrastruktury státu, bez které v podstatě nemůže fungovat „klasická“, v rámci OPSÚ již vybudovaná, obranná infrastruktura státu. Ve Spojených státech amerických, ale například i v Rakousku převládají názory na to, že útoky na informační infrastrukturu státu prostřednictvím počítačových sítí jsou velmi nebezpečné a snadno proveditelné. Proto se v současné době, zejména u průmyslově vyspělých států, vyhodnocují možnosti zranitelnosti informačních infrastruktur vlád, rezortů obran a také civilního sektoru s cílem zabránění průniků do uvedených systémů, což by mělo za následek ohrožení celé obranné infrastruktury státu. Zároveň jsou v rámci OPSÚ z úrovně státu vytvářeny podmínky pro rychlá a účinná protiopatření.

Vyvození závěrů pro další rozvoj opatření operační přípravy státního území

Opatření k přípravě pro využití infrastruktury vlastního území k obranným účelům jsou ve státní odpovědnosti realizována ve všech státech bez ohledu na jejich začlenění do různých vojenských uskupení. U států začleněných do vojenských bloků jsou obvykle kromě toho přijímána opatření přesahující státní rámec. Základní rozdíly mezi jednotlivými státy v organizaci OPSÚ spočívají v rozsahu přijímaných opatření, způsobu jejich financování, právní podpoře, organizační struktuře a používané terminologii. Nebylo zjištěno, že by se některý z vyspělých států z hlediska upevňování své obranyschopnosti uvedenou problematikou nezabýval. Toto poznání podporuje nutnost obnovit rozvíjení OPSÚ v ČR i v současných podmínkách. V ČR došlo v průběhu posledních let k řadě změn i v rámci realizace opatření OPSÚ. Původní koncepce OPSÚ zanikla, v současné době probíhá snaha o implementaci Programu bezpečnostních investic NATO (NSIP), avšak vazba na rozvoj státních, vojenských i nevojenských opatření

není doposud zabezpečena. Řada činností spojených s opatřeními OPSÚ je prováděna, ale celkový přístup k jejich realizaci je nejednotný. Zásadní otázkou není, zda OPSÚ provádět či nikoliv, ale jak opatření OPSÚ zefektivnit, tj. která opatření a v jakém rozsahu provádět již v míru, jakými opatřeními zabezpečit co nejrychlejší reakci na změnu bezpečnostních rizik a jak v souladu s právními předpisy demokratického státu vyřešit jejich praktickou realizaci s nezbytnými nároky na finanční prostředky. Přitom nelze pominout zkušenost, že ke změně bezpečnostního prostředí může dojít velmi rychle a neočekávaně (viz např. situace po 11. září 2001), zatímco opatření spojená se zvyšováním kapacity infrastruktury využitelné pro OS a pro zvýšení obranyschopnosti státu mají vždy charakter dlouhodobý (řádově roky).

Oblast OPSÚ tvoří nedílnou součást obranného systému státu. Význam tohoto podsystemu se vstupem ČR do NATO nesnížil, naopak získal navíc novou dimenzi spojenou s realizací opatření Programu bezpečnostních investic NATO (NSIP), podpory hostitelským státem (HNS) a NPS (NATO Precautionary System – systém předběžných opatření). Současnému stavu OPSÚ chybí v první řadě jeho začlenění do systému obrany státu, respektive vytvoření systému obrany státu a v něm vymezení místa a úlohy OPSÚ. K tomu, aby systém obrany státu byl funkční, je nutné ho propojit se systémem financování obrany státu v míru, za stavu ohrožení státu a za válečného stavu. V žádném případě nejde pouze o vyčlenění finančních zdrojů do rozpočtové kapitoly MO, ale o průřezové celostátní zahrnutí finančních prostředků k realizaci opatření OPSÚ. Čerpání příslušných finančních prostředků v souladu s Konceptcí OPSÚ, respektive s plány pro krizová opatření, realizují ty rezorty, které jako ústřední správní úřady za věcnou stránku podle kompetenčního zákona odpovídají. Dopad tohoto rozhodnutí by se měl projevit už ve skladbě státního rozpočtu. Výsledkem realizace opatření OPSÚ by měl být funkční systém zahrnující jednotlivé objekty obranné infrastruktury, včetně zařízení a služeb spojených s jejich aktivací, údržbou nebo obnovou, předurčené za stavu ohrožení státu pro jejich využití při plnění úkolů OS. Musí splňovat kriteria potřebná pro jejich činnost s tím, že z ekonomického hlediska a s ohledem na bezpečnostní rizika se stavby dělí na ty, které se běžně využívají v míru, a pro stav ohrožení státu jsou plánována opatření k jejich přednostnímu využívání ozbrojenými silami, nebo jsou speciálně vybudovány pro použití ve válečném stavu a v míru jsou pouze udržovány. Poslední skupinu tvoří objekty, jejichž stavba je pouze plánována a bude realizována až v době výrazné změny bezpečnostních rizik. Všechny tyto činnosti musí být smluvně zajištěny, včetně finančních a materiálních prostředků, nezbytných pro jejich realizaci.

Z uvedeného je možno učinit objektivní závěr, že opatření OPSÚ jsou mimořádně důležitou součástí obranyschopnosti každého státu a na odpovídající úrovni je třeba se jimi trvale a systematicky zabývat, protože jejich dlouhodobé podcenění (zanedbání) nelze žádným jednorázovým opatřením v požadované době nahradit. K tomu, aby nedocházelo k neefektivnímu vynakládání finančních prostředků na opatření OPSÚ, je nezbytné přijmout takový systém, který zohlední nejnovější poznatky o charakteru možných budoucích bezpečnostních rizik a případných vojenských konfliktů a bude je schopen odpovídajícím způsobem aplikovat do všech oblastí souvisejících s opatřeními OPSÚ.

Závěr

Článkem jsme chtěli na základě analýzy vývoje a současného stavu OPSÚ obrátit pozornost na některé nesystémové kroky, které ve svém důsledku způsobily v této oblasti stagnaci. Základním úkolem OPSÚ v nejbližším období není okamžitá, bezhlavá a ekonomicky

nezdůvodnitelná výstavba a údržba zařízení, ale stanovení koncepce, která bude nejen orientovat všechny orgány podílející se na realizaci opatření OPSÚ, ale zejména vytvoří nový moderní systém operační přípravy státního území.

Seznam použité literatury, zákonů a vojensko-politických dokumentů:

- BALOUN, J. „Informační infrastruktura USA pro obranu.“ *Vojenské rozhledy* 4/1995, s. 99–103.
- BARYNKIN, V. M. „Problemy razvitiya voennoj infrastruktury v interesah razresheniya voennykh konfliktov.“ *Vojennaja mysl* 6/1995, s. 22–28.
- CAMPEN, A. D. „Vulnerability of info systems demands immediate action.“ *National Defense* 512/1995, s. 26–27.
- ENGLISH, J. „Systém obrany státu a železniční doprava.“ *Vojenské rozhledy* 4/1993, s. 50–51.
- FIRLEJ, E. „Infrastruktura gospodarczo-obronna a integracja z NATO.“ *Mysl Wojskowa* 4/1997, s. 130–135.
- GÓRSKI, P. „System obronny panstwa.“ *Mysl Wojskowa* 1/1999, s. 4–69.
- HABERMAYER, H. „Österreich, WEU und NATO-erweiterung.“ *Österreichische Militärische Zeitschrift* 1/1997, s. 21–26.
- CHOMČENKO, N. I., BIZJUK, I. N. „Operativnoje oborudovaniej territoriji strany-funkcija gosudarstva.“ *Vojennaja mysl* 2/1995, s. 38–41.
- KAMIŃSKI, T., KUROWSKI, J. „Infrastruktura obranného hospodářství.“ *Ekonomika obrany státu: vybrané kapitoly*. Brno 1998, s. 226–233.
- KOZIEJ, S. „System obronny rzeczpospolitej polskiej.“ *Mysl Wojskowa* 2/1997, s. 5–10.
- PENNACCHIONI, D. „La défense opérationnelle du territoire est-elle toujours d’actualité?“ *Défense Nationale*. 8-9/1993, s. 69–74.
- POLÁKOVÁ, K. Normativně-právní základy operačního vybavení území Ruské federace. Brno: VA VIP 24/1996.
- POLÁKOVÁ, K. Problémy budování a zdokonalování vojenské infrastruktury Ruska. VA VIP 66/1993, Brno.
- POMIRSKI, A. „Przygotowanie i wykorzystanie infrastruktury panstwa w działaniach obronnych.“ *Mysl Wojskowa* 4/1997, s. 52–67.
- RODRÍGUEZ, M. „Infraestructura para el siglo XXI.“ *Revista Española de Defensa* 89–90/1995, s. 14–18.
- STRBAČKA, J., ENGLISH, J. „Operační příprava státního území v současnosti, perspektivy a vývojové tendence.“ *Vojenské rozhledy* 4/2002, s. 40–49.
- Program infrastruktury NATO. *Informační zpráva* 6/1995, Ústav obranných studií.
- WINKLER, R. „Staatliche sicherheitsvorsorge.“ *Notfallvorsorge* 2/1996, s. 28–29.
- Bi-Sc 85-1, NATO Security Investment Program.
- HDv 100/500 V-F-S-NfD, Bonn 1998, SMO-velitelský štáb pozemního vojska I-3, Národní teritoriální úkoly.
- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.
- Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění zákona č. 352/2001 Sb.
- Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).
- Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění zákona č. 76/2002 Sb.
- Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.
- Bezpečnostní strategie České republiky, schválená usnesením vlády ze dne 22. ledna 2001 č. 80.
- Vojenská strategie České republiky, schválená usnesením vlády ze dne 29. dubna 2002, č. 438.
- Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky, schválená usnesením vlády č. 1140 ze dne 13. listopadu 2002.
- Zásady plánování, financování a řízení výstavby a údržby obranné infrastruktury v České republice, č. j. 500174-5/2001-5006, schválené usnesením Bezpečnostní rady státu č. 236 ze dne 22. 11. 2001.